

KAPITTEL 1

Introduksjon

Halvor Nordby og Astrid Halså

Høgskolen i Innlandet

Menneskelige aktiviteter er verdiladet. Stort sett gjør vi det vi mener er riktig. Stort sett unngår vi å gjøre det vi mener er galt.¹ Ofte er vi også, bevisst eller ubevisst, opptatt av å realisere og ivareta mer spesifikke verdier. Vi er, i hvert fall de aller fleste av oss, opptatt av å ivareta grunnleggende verdier som rettferdighet, likhet, solidaritet og frihet.

I profesjonsutøvelse er betydningen av verdiladet praksis satt i system. Profesjonsutøvere har et samfunnsmandat og etisk ansvar for å ivareta og realisere verdier (Christoffersen, 2011). Noen av verdiene er nært knyttet til universelle begreper som frihet og likhet. Andre er mer rettet mot fagområdene profesjonsutøvelsen skjer innenfor. Å ivareta helse er en grunnverdi i helsefag. Velferd er et sentralt begrep i sosialfag. I tillegg har hver profesjon innen disse områdene spesifikke kjerneverdier, slik de forstås faglig, yrkesetisk og praktisk. Innen helse kan man for eksempel si at mens det å gi god omsorg har vært en kjerneverdi i sykepleie, så har det å behandle skader og sykdom være en kjerneverdi innen somatisk medisin.

Når det gjelder profesjonelt barnevernarbeid, som denne boken handler om, så er et spesielt trekk ved dette arbeidet at det i særlig stor grad har verdiladete kjernebegreper. Som det følger av barnevernloven paragraf

¹ I hvor stor grad dette skjer, er til dels et teoretisk tema, blant annet i tilknytning til spørsmålet om mennesker kan være viljesvake, og i så fall hvordan de kan være det. I denne boken vil det ikke være nødvendig å ta stilling til spørsmålet om vi alltid handler i samsvar med det vi mener er det beste handlingsvalget.

1–1, er barnevernets grunnleggende samfunnsmandat «å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid» (barnevernloven [bvl.], 1992). Når barnevernsarbeidere kommer i kontakt med barn og unge i vanskelige livssituasjoner, må de gjøre vurderinger og avveininger ut fra prinsipper som hensynet til barnets beste, det biologiske prinsipp og det minste inngreps prinsipp (Christiansen & Kojan, 2016; Eide, 2019). Disse prinsippene er normative. De angir grunnleggende føringer for hvordan barnevernet skal jobbe, samtidig som de må veies mot hverandre og vurderes i lys av de spesifikke livssituasjonene til barna, ungdommene og familiene barnevernet jobber med.

Målet med denne boken er å utdype noen av de mest sentrale måtene barnevernarbeid er forankret i normative verdibegreper på. I dette innledende kapitlet definerer vi en ramme for boken. I de to neste delene av kapitlet tydeliggjør vi hvordan barnevernets arbeid grunnleggende sett er verdiladet. Deretter klargjør vi kjernen av bokens analytiske innfallsvinkel, som de ulike bidragene tematiserer. I den siste delen gir vi en kort presentasjon av kapitlene.

Verdibaserte rammer for barnevernets arbeid

Dette er ikke en bok som gir en introduksjon til barnevernarbeid som profesjonsutøvelse. For gode nyere introduksjoner til hvordan barnevernet jobber og er organisert, se for eksempel den nylig utgitte boken *Barnevernspedagog* (Studsrød, Kvaran, Paulsen & Mevik, 2019) eller *Beslutninger i barnevernet* (Christiansen & Kojan, 2016). Det vi vil være opptatt av her, er hvordan rammene for barnevernarbeid i stor grad er verdibasert. For å kunne avklare hvordan vi forstår dette, må vi i første omgang si noe kort om hva det vil si at sosialfaglig praksis – som barnevern er en del av – er verdiladet.

Eide og Oltedal (2015, s. 85) formulerer viktig innledende distinksjon når de sier at «[s]osialt arbeid bygger på en rekke verdier – verdier som skal søkes realisert og gi mening i utøvelse av sosialt arbeid». Distinksjonen mellom det å realisere verdier og det at verdier skal gi mening, er viktig fordi den understreker at verdier ikke bare er overordnede mål

barnevernet jobber mot, som å sikre at barn får god nok beskyttelse. Verdier er også noe man jobber med, når mål for godt faglig arbeid skal nås. De skal prege selve arbeidet. For eksempel er verdien av god kommunikasjon alltid viktig i barnevernsarbeideres samhandling med andre.

Både verdier man skal jobbe mot, og verdier man skal jobbe med, har en normativ rolle. De er handlingsveiledende. Barnevernsarbeidere kan for eksempel ikke selv velge om barn og unge skal medvirke i beslutningsprosesser, eller om familier i utgangspunktet skal møtes med respekt og forståelse. Det er forventet at disse hensynene ivaretas ut fra faglige, yrkesetiske og til og med juridiske prinsipper (Nordby, Bennin & Buer, 2013).

Verdier i barnevern

Både når det gjelder verdier barnevernet jobber mot, og verdier de jobber med, kan man, mer generelt, si at barnevernets arbeid er verdiladet på tre grunnleggende måter.

Verdiladete grunnbegreper knyttet til barns behov

Barnevernet skal ivareta interessene til barn og unge ved å sørge for at de som er i spesielt vanskelige livssituasjoner, får nødvendig hjelp. Barnevernet har et spesielt mandat for å iverksette tiltak når det har oppstått et omsorgsproblem – når omsorgssituasjonen til et barn eller en ungdom ikke lenger er tilfredsstillende. Denne type problemfokuset arbeid er ikke forebyggende – i det minste ikke primærforebyggende.²

I lovverket, som angir en sentral ramme for barnevernets arbeid, er mandatet om å ivareta barn når det har oppstått et behov for hjelp, formulert en rekke steder. I barnevernlovens aller første paragraf 1–1 har nå et så grunnleggende begrep som kjærlighet blitt uthevet: «Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse»

2 Samtidig er barnevernets forebyggende arbeid eksplisitt beskrevet i barnevernloven paragraf 3–1: «Kommunen skal følge nøye med i de forhold barn lever under, og har ansvar for å finne tiltak som kan forebygge omsorgssvikt og atferdsproblemer. Barneverntjenesten har et spesielt ansvar for å avdekke omsorgssvikt, atferds-, sosiale og emosjonelle problemer så tidlig at varige problemer kan unngås, og sette inn tiltak i forhold til dette.» I hvor stor grad barnevernet kan og bør jobbe primærforebyggende, er et omdiskutert tema.

(barnevernloven, 1992). Det er verdt å merke seg at mange av de verdiladede føringene i lovverket ikke er «kan»-formuleringer. Det vil si at det ikke er opp til hver enkelt profesjonsutøver om de ønsker å handle i samsvar med føringene. Å ivareta føringene anses som så viktig at barnevernsarbeidere har plikt til å gjøre det, i kraft av å være profesjonelle.

Brutale avgjørelser og maktutøvelse

Barnevernet kan, når det er begrunnet, bruke stor grad av makt. Dette skjer typisk når familier pålegges hjelpetiltak, når omsorgsovertakelse skjer mot foreldres vilje, eller når en ungdom plasseres på institusjon mot ungdommens vilje. Barnevernet representerer i seg selv strukturell og institusjonell makt (Nordstoga, 2004). Bare det å oppleve at barnevernet undersøker omsorgssituasjonen til et barn i en familie, kan av familien oppleves som stor grad av maktutøvelse.

Maktbruk krever alltid en spesiell begrunnelse. Det som vurderes som de positive konsekvensene av å anvende makt, også verbal makt, må oppveie det negative som ligger i det å bruke makt mot andre mennesker. Dette gjelder for så vidt i profesjonsutøvelse generelt. Mange andre profesjonsutøvere kan også, under gitte betingelser, anvende makt når det er nødvendig for å avverge svært negative konsekvenser.³ Det som kjennetegner barnevernets arbeid, er at det kan involvere stor grad av maktutøvelse, og at maktutøvelsen kan være særlig inngripende og sette dype spor (Westby, 2019).

Et arbeid preget av skiftende ideologier

Barnevern har ikke en konstant naturvitenskapelig kjerne, slik naturvitenskapene har hatt (i hvert fall de siste 150 årene). Selve grunnforståelsen av barnevern som fagområde – barnevernets ideologiske selvbylde – har endret seg (Ericsson, 1996). På mange måter er barnevern i seg selv et tverrfaglig fagområde, men hvordan denne tverrfagligheten forstås, har stadig endret seg.

3 Maktbruk kan være hjemlet på ulike måter i lovtekster for ulike profesjoner. I tillegg finnes det generelle juridiske prinsipper om nødrett og nødverge som åpner opp for maktbruk i helt spesielle situasjoner.

Det siste tiåret har psykologi og spesielt utviklings- og tilknytningsteori fått betydelig fotfeste i barnevern. For mye fotfeste, vil mange muligens si, og vi ser kanskje nå en dreining tilbake mot et mer helhetlig fokus på familiers totale livssituasjon, inkludert sosiale og økonomiske rammebetingelser for omsorg. Stadig flere av problemene familier har, forstås som komplekse, slik at de må løses gjennom betydelig tilpassning til den spesielle konteksten familien lever i (Fauske, Kvaran & Lichtwarck, 2017).

Prinsipper om å ivareta barns rettigheter på en best mulig måte, og å sikre at barn har reell medvirkning i beslutninger, har også i større grad blitt fremhevet det siste tiåret. Det å kunne vise at barn og unge selv har deltatt i beslutninger, står stadig sterkere og faller inn under et mer generelt krav om at barnevernet må dokumentere og begrunne beslutninger (Helsetilsynet, 2019).

Verdiladet skjønn

I barnevernarbeid er det vanligvis ikke mulig å peke på en naturvitenskapelig «feil» eller et patologisk avvik fra en biologisk normalitetsnorm (som en vanlig somatisk sykdom eller fysisk skade) som begrunnelse for et tiltak. Barnevernsarbeidere må forholde seg til mange mindre håndfaste momenter i et barns omsorgssituasjon, og det kan også være stor grad av usikkerhet om hvordan de ulike momentene skal vektlegges. Det er ofte nødvendig å vurdere risiko og tenke helhetlig på en måte som gjør det utfordrende å redusere beslutningsgrunnlaget for en vurdering til et tydelig sett av premisser i et logisk argument. Vurderingen får dermed, i større eller mindre grad, en skjønnsmessig dimensjon.

I og med at kjernebegrepene i barnevernarbeid er så verdiladet, vil denne skjønnsmessige vurderingen ofte også være verdiladet. Hva vil det si at et barns omsorgssituasjon er god nok? Hvordan skal barnets beste interesser ivaretas? Og hva vil det si å møte et barn med kjærlighet slik dette faktisk er nevnt i barnevernloven paragraf 1-1? Den kjente norske jusprofessoren Torstein Eckhoff (1993, s. 125) understreket for mange år siden at all anvendelse av jus er basert på skjønn: «Selv om retningslinjene gir veiledning, kan de aldri gi definitive svar på hva den enkelte avgjørelse

skal gå ut på. Det beror alltid på konkrete skjønnsmessige vurderinger.» Det at skjønnsutøvelsen er verdibasert, blir spesielt tydelig i barnevern fordi sentrale begreper i lovverket er så verdiladet, og fordi det er nødvendig å fortolke disse begrepene som handlingsveiledende for praksis.

I barnevernet forsterkes det verdiladete skjønnet ytterligere av at arbeidet må baseres på gode situasjonsforståelser. Det er vanskelig kun å bruke generelle prinsipper til å begrunne beslutninger. For en barnevernsarbeider kan situasjonsbasert, erfaringsbasert og implisitt kunnskap om hva det er riktig å gjøre, oppleves som avgjørende, men denne formen for etisk dømmekraft er vanskelig å formulere som ren påstandskunnskap (Nordby, Bennin og Buer., 2013). Ofte vil barnevernsarbeideres egne verdier og holdninger i stor grad påvirke vurderingene de gjør.

Omfanget av skjønn

Noen har ment at skjønnsutøvelse i barnevern bør minimaliseres så godt det lar seg gjøre, og at det er mulig å lage metodeverktøy og analysemodeller som i stor grad kan redusere subjektiv synsing rundt alvorlige beslutninger som har dyptgripende konsekvenser for barn og deres familier. Et eksempel på dette er utarbeidelsen av ulike systematiske metoder som brukes som hjelpeverktøy i barneverntjenester.

Metodeverktøy kan virke appellerende, og jo enklere de er, desto større kan entusiasmen bli over at de er greie å lære og anvende. Problemet, vil mange si, er at barnevern ikke er Rema 1000, og at vurderinger som fremkommer ved å bruke metodeverktøy, og spesielt metodeverktøyene som er enkle å forstå og bruke, kan gi et snevert og ufullstendig bilde av virkeligheten. Hvis man forstår barns helhetlige omsorgssituasjon gjennom et fåtall begreper, risikerer man å miste noe som er essensielt for å forstå hva som er riktig og galt (Nordby, Bennin og Buer 2013). Innvendingen vil være at hvis man tror at metodeverktøy er hovedressursen i barnevernfaglige begrunnelser, så tilpasser man landskapet til kartet og ikke omvendt, slik at man ikke finner løsninger til det som reelt sett er til barnets beste. I verste fall kan ukritisk bruk av enkle metodeverktøy forverre et barns omsorgssituasjon eller skape uheldige problemforståelser (Pettersvold & Østrem, 2019).

Litt av den samme utfordringen kan oppstå hvis man har et ensidig syn på hvordan praksiser skal være forskningsbasert. Tanken bak forskningsbasert praksis i barnevern har vært at hvis man står overfor et barn i en bestemt situasjon, og hvis det foreligger forskning om hva som er et godt tiltak for et barn i denne situasjonen, så kan dette tiltaket brukes. Problemet er bare at det på langt nær finnes forskning som dekker hele spekteret av omsorgssituasjoner der hjelp kan være nødvendig (Backe-Hansen, 2009). Utsatte barn og unge kan dessuten være i så ulike kontekster at det kan være vanskelig å anvende akkurat det vi vet fra forskning, på en god nok måte. I verste fall kan man gjøre ting verre fordi man ukritisk ser bort fra kontekstuelle faktorer som i virkeligheten gjør at eksisterende forskning ikke passer. Bare i vurderingen av hvordan eksisterende forskning passer med nye situasjoner, ligger det en betydelig grad av skjønnsutøvelse.

Det er viktig å understreke at dette ikke innebærer at forskning skal ha liten relevans i barnevernarbeid. Det innebærer heller ikke at barnevernsarbeidere ikke skal begrunne og dokumentere de valgene de gjør, så godt det lar seg gjøre. Poenget er at verdibasert skjønn *også* spiller en avgjørende rolle i de aller fleste beslutningsprosesser.

Til sjuende og sist er det vanskelig å forstå hvordan faglig skjønnsutøvelse kan unngås i barnevernarbeid. Noen vil kanskje påstå at barnevernet i for stor grad gjemmer seg bak skjønnsbegrepet, men dette er på ingen måte opplagt. Det virker mer rimelig å tro at barnevernsarbeidere ikke bruker skjønn fordi de vil, men fordi de opplever at de faglig sett må. Harald Grimen har kalt baksiden av medaljen rundt bruk av skjønn for *skjønnets byrde* – det å ikke kunne redusere beslutningsgrunnlag fullt og helt til premisser i tydelige argumenter (Grimen & Molander, 2008; Grimen, 2009). Skjønnets byrde gir nok en treffende karakteristikk av hvordan mange barnevernsarbeidere opplever det å anvende skjønn og dømmekraft.

Kjernebegreper

Det at barnevern som praksisområde er verdiladet på de måtene som nå er beskrevet, er ikke spesielt kontroversielt. Det ideologiske grunnlaget for barnevernets arbeid har vært diskutert i faglitteratur, og det har vært

mye oppmerksomhet på hvordan barnevernet i Norge og andre land tolker og anvender verdiladede prinsipper som barnets beste. Noe det ikke har vært like mye oppmerksomhet rundt, er den mer teoretiske forståelsen av verdibegrepet i en barnevernfaglig kontekst.

Uttrykket «verdi» er ikke et ord som har entydig, hverdagslig mening. Vi kan snakke om at en handling har en verdiegenskap, som når vi sier «det var en god handling» og tillegger handlingen egenskapen godhet. Men ordet «verdi» kan referere til noe mer enn egenskaper ved handlinger. Et viktig mål med denne boken er å tydeliggjøre og problematisere flere forståelser av ordet. For å kunne forklare hvordan kapitlene gjør dette, må vi skille mellom tre verdibegreper.

Samfunnsverdier

Dette er grunnleggende størrelser som likhet, frihet, solidaritet og rettferdighet. De er typisk institusjonalisert og forankret i lovverk og overordnede prinsipper om menneskerettigheter. Det betyr ikke at alle godtar dem, men i det minste at svært mange vil godta dem som abstrakte begreper. Samfunnsverdier oppfattes gjerne som generelle. De aller fleste mener for eksempel at likestilling er en viktig overordnet verdi, og at likestilling bør være en viktig verdi for alle, ikke bare for en avgrenset gruppe i samfunnet.

Det at vi godtar mange av de samme samfunnsverdiene som generelle begreper, betyr ikke at det alltid er enighet om hvordan de skal fortolkes eller anvendes i praksis. Dette kan også drøftes i tilknytning til praktisk barnevern. For eksempel kan vi stille spørsmål ved den spesifikke anvendelsen av rettferdighet – om utsatte barn som vokser opp i en liten kommune, skal få tilgang til de samme tjenester som utsatte barn og unge i større sentrale kommuner med mange ansatte med spisskompetanse på ulike problemområder.

Kulturelle verdier

I tillegg til samfunnsverdier kan vi snakke om verdier som er grunnleggende viktige for en sosial gruppe, uten at de representerer eller forventes å representere alles preferanser. Personer som deler verdier, vil typisk oppfatte disse som en del av sin kulturelle identitet. Denne type verdier

knyttet ofte til religion, etnisitet eller tradisjonelle levemåter, men brukes også i organisasjonsteori for å karakterisere profesjonskulturer og organisasjonskulturer (Schein, 2010). Det finnes kulturelle fellesskap knyttet til ideologiske overbevisninger, men også mer uformelle fellesskap med mindre tydeligere kjerneverdier, som det for eksempel har vært vanlig å snakke om «ungdomskulturer» eller «bondekulturer». Generelt kan kulturelle verdier og kulturell identitet forstås på mange måter (Parker, 2000).

Barnevernets arbeid er i stor grad preget av skiftende kulturelle verdier, blant annet i tilknytning til spørsmål om oppdragelse, omsorg, kjønnsroller og forståelser av hva en god barndom og oppvekst er. Mange av disse verdiene vil fortolkes og anvendes i handling på noenlunde den samme måten i barnevernfaglige virksomheter, men det kan også utvikle seg særegne organisasjonskulturer ulike steder – «sånn gjør vi det her» (Schein, 2010). I tillegg jobber barnevernet tverrfaglig med profesjoner som har andre kulturelle og profesjonsspesifikke kjerneverdier enn det barnevernet har (Nordby, Bennin og Buer, 2013).

Personlige verdipreferanser

Det finnes et tredje verdibegrep som verken er samfunnsverdier eller kulturelle verdier. Våre personlige verdipreferanser er knyttet til hvert individ, uavhengig av om flere deler dem. Personlige verdier i denne forstand er individuelle holdninger og interesser, hva vi liker å gjøre i livet vårt. Disse verdipreferansene er individuelle eller sosiale aktiviteter som betyr mye for hver enkelt person. For noen har det høy verdi å være mye sammen med nærmeste familie, for andre er det mindre viktig. Noen er svært opptatt av å holde på med friluftaktiviteter, andre er i mindre grad opptatt av å være utendørs.

Merk at denne forståelsen av personlige verdier som verdipreferanser er noe annet enn den forståelsen av personlig verdi som refererer til vår status som mennesker. Alle mennesker har egenverdi som individer. Dette er verdien av å være menneske. Men menneskeverdet vi har i kraft av å være mennesker, er noe annet enn verdipreferansene hver og en av oss har i vårt eget liv, som en individuell og handlende aktør.

Det at personlige verdier ikke nødvendigvis deles i sosiale fellesskap, betyr selvsagt ikke at vi ikke deler mange av de samme verdipreferansene. Det at mennesker har mange felles grunnleggende verdipreferanser, kan nettopp forstås som en vesentlig del av forklaringen på hva det vil si å være i et kulturelt fellesskap. På samme måte er det en sammenheng mellom personlige verdier og samfunnsverdier. Hvis for eksempel bare en begrenset gruppe i befolkningen ga uttrykk for at de verdsetter å leve i et demokrati, ville ikke demokrati ha vært en samfunnsverdi.

Som allerede antydnet er ikke grensen mellom verdibegrepene skarp. Spesielt gjelder det skillet mellom samfunnsverdier og kulturelle verdier. Verdier noen regner som samfunnsverdier, eller i det minste verdier mange mener bør være samfunnsverdier, kan av andre regnes som kulturelle verdier.

Samtidig må man ikke glemme at det finnes mange overordnede verdier det vil være søkt å kalle «bare» kulturelle verdier. Dette gjelder også mange av de verdiene som er nedfelt i norsk lovverk, menneskerettighetene og barnekonvensjonen (som er en del av norsk lovverk). Det kan jo finnes dem som ikke vil godta barnekonvensjonen, men det ville være urimelig å hevde at prinsippene i konvensjonen av den grunn ikke bør være allmenngyldige. Vi må også huske at når det er uenighet om generelle verdier, er det ofte fortolkningene som skaper splid, ikke de generelle begrepene i seg selv.

Dette er relevant i debatten om det norske barnevernet, som har fått stor plass i media. De siste årene har barnevernssaker blitt klaget inn for menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg, og Norge har tapt flere av dem. Flere av sakene handler om foreldre som har mistet omsorgen for små barn og fått begrenset samvær. Foreldrene som har klaget inn sakene, mener at barnevernet har splittet opp familier, og at vurderingene som har vært gjort, ikke har ivaretatt barns og foreldres rett til familieliv. Kritikere av norske praksiser har ment at fortolkningen av «barnets beste» i for liten grad vektlegger betydningen av biologisk familie.

Det faller utenfor rammene her å vurdere denne kritikken. Poenget er bare at debatten illustrerer et viktig poeng: Selv om prinsipper som det å ivareta barnets beste er overordnet, så kan fortolkninger av prinsippene

være farget av kulturelle fortolkningsrammer og potensielt skape uenighet og konfliktsituasjoner.

Faglig og tematisk fokus

Denne boken handler på ulike måter om samfunnsverdier, kulturelle verdier og personlige verdier, slik de er karakterisert over. Noen av kapitlene retter søkelyset mest på samfunnsverdier, andre hovedsakelig på kulturelle verdier og noen mer på personlige verdier. Et hovedmål med boken er å vise at verdibegrepene kan diskuteres på flere nivåer, med ulike faglige briller og fra ulike ståsteder. Noen av bidragene retter søkelyset mest på barnevernsarbeidernes verdivurderinger. Andre er mer opptatt av de institusjonelle rammene barnevernsarbeidere jobber innenfor. Vi ønsker å vise hvordan flerfaglige tilnærminger kan belyse mange sider ved barnevern som en verdiladet praksis, og samtidig få frem grunnlaget for kompleksiteten i vurderinger som gjøres.

Innenfor denne rammen er boken delt i to hoveddeler. Den første belyser hvordan ulike fagdisipliner kan bidra til å forstå hvordan barnevernarbeid er verdiladet. Kapitlene i denne delen bruker eksempler og anvendelsesområder for å konkretisere sine teoretiske bidrag og vise frem dilemmaer og grunnleggende utfordringer. Den andre delen av boken bygger mer på empirisk kunnskap. Kapitlene i denne delen diskuterer hvordan praksisnær kunnskap kan kaste viktig lys over problemstillinger knyttet til verdier og verdimotsetninger. To av bidragene retter oppmerksomheten spesielt mot læringsmodeller i utdanning ved å belyse hvordan studenter gjennom sin utdanning kan få trening i å reflektere over verdier i barnevernfaglig profesjonsarbeid.

I det første kapitlet i første hoveddel – kapittel 2 – drøfter Camilla Benin hvilke rettsregler vi har om hensynet til barnets beste, og hvordan disse aktivt kan brukes som argumenter i barnevernssaker. Hun beskriver viktige endringer i barnevernloven og trekker også inn hvordan innholdet i barnekonvensjonen har betydning for fortolkningen av barnets beste. Sentrale elementer i dagens forståelse av barnets beste i Norge er tilknytnings- og relasjonskvalitet, biologiske bånd, minste inngreps prinsipp og barns medvirkning i beslutningsprosesser.

I kapittel 3 er Grethe Netland opptatt av hvordan fortolkning av prinsippet om barnets beste og andre prinsipper barnevernet arbeider etter, kan komme i konflikt med allmennmorske oppfatninger. I praktisk barnevernarbeid må ulike prinsipper ofte veies mot hverandre. Netland foreslår at filosofen John Rawls' idé om reflektert likevekt kan brukes som modell for hvordan barnevernet kan forholde seg til situasjoner der det foreligger grunnleggende motsetningsforhold mellom prinsipper, praksiser og rettferdighetsvurderinger.

Halvor Nordby diskuterer i kapittel 4 hvordan verdikonflikter kan oppstå i barnevernarbeid. Han bruker språkfilosofi til å forstå verdikonflikter og hvordan denne type konflikter kan håndteres. Kapitlet argumenterer for at verdipreferanser ikke refererer til verden på samme måte som tanker og oppfatninger, og at verdikonflikter derfor ikke kan løses ved å vise at noen verdier er objektivt usanne. Nordby hevder at ved å fokusere på verdiers roller i menneskers forståelseshorisonter, har barnevernsarbeidere bedre forutsetninger for å håndtere verdikonflikter til barns beste.

I kapittel 5 drøfter Mari Rysst profesjonsutøveres kulturelle verdier i møter med barn og foreldre fra minoritetskulturer. Ut fra et sosialantropologisk perspektiv er utgangspunktet hennes at vi alle er kulturbærere, og at vi handler ut fra ubevisste moralske forestillinger. Dette gjør vi automatisk uten å tenke over at vi faktisk utøver verdiladede praksiser. Med referanse til psykologisk antropologi og den franske filosofen Pierre Bourdieu bruker hun begrepet «kroppsliggjorte praksiser». Rysst drøfter hvordan bevissthet om slike praksiser kan være spesielt viktig for barnevernsarbeidere i møter med familier med etnisk minoritetsbakgrunn.

Lene Nygaard Solli diskuterer i kapittel 6 spenningsforholdet mellom barns rett til medvirkning og barns rett til beskyttelse og omsorg, som er to barnevernfaglige kjerneverdier nedfelt i barnevernloven. Når barnevernet bruker beslutningsmodellen familieråd, er dette nettopp et forsøk på å forene barnets rett til medvirkning med prinsippet om beskyttelse. Solli tar utgangspunkt i foreliggende forskning om familieråd, og hun drøfter om ulike perspektiver i denne forskningen bygger på premisser som kan anerkjenne spenningen mellom medvirkning og beskyttelse. I siste del av kapitlet argumenterer Solli for at forskning basert på Michel

Foucaults maktanalyser, kan bidra til å problematisere og få frem denne spenningen.

I kapittel 7 – det første kapitlet i den mer empiriske delen av boken – retter Kerstin Söderström søkelyset mot verdispenninger som kan oppstå i tverrprofesjonelt barnevernarbeid. Söderström er særlig opptatt av profesjonskulturer og viser hvordan barnevernfaglig arbeid ofte har, og må ha, et tverrprofesjonelt fokus i alvorlige saker der omsorgsovertakelse kan være aktuelt. Profesjonsutøvere som skal samarbeide i denne type situasjoner, kommer til samarbeidsmøter med ulike mandat, posisjoner og verdibaserte holdninger. Söderström bruker en kaustikk for å synliggjøre hvordan verdikonflikter kan utspille seg i en situasjon om omsorgsovertakelse av nyfødte barn.

Astrid Halså fokuserer i kapittel 8 på barns og unges erfaringer med barnverntjenesten. Mens kapitlene presentert ovenfor har et profesjonsperspektiv, bygger dette kapitlet på intervjuer med ungdom og unge voksne som har vært i kontakt med barnevernet. Informantene har vokst opp i hjem hvor foreldrene har hatt alvorlige rus- eller psykiske helseproblemer. Gjennom historiene de forteller, kommer det tydelig frem hvor vanskelig det er for dem å finne veien til hjelpeapparatet og barnevernet spesielt. Informantene opplever at hvis de tar kontakt med barnverntjenesten, svikter de sine foreldre, de ødelegger familien sin, og de risikerer å måtte bryte bånd til familiemedlemmer de føler sterk tilhørighet til. Kapitlet bruker sosiologiske perspektiver for å få frem den sterke verdien familietilknytning har, også blant dagens unge.

I kapittel 9 beskriver Kerstin Söderström og Anders Sandvig jr. et undervisningopplegg hvor studenter og fagpersoner ble koblet sammen for å trene på å samarbeide om alvorlig bekymring for et nyfødt barn. Målet var å utforske en simuleringsmodell for opplæring, praksis- og fagutvikling som kan bidra til økt bevissthet om egne profesjonsverdier og økt kompetanse i tverrfaglig praksis innen spedbarnevern og foreldre-støtte. Sandvig og Söderström konkluderer med at simulering som praksisnær undervisningsform med høy grad av studentaktivitet kan ha stor pedagogisk verdi.

Liv Randi Roland diskuterer i kapittel 10 hvordan studenter kan oppdage og lære om egne og andres kulturelle verdier og praksiser gjennom

å påta seg å være mentorer for migrasjonsbarn i norske skoler. Undervisningsopplegget Roland retter søkelyst mot er del av den nasjonale satsingen Nattergalen, som har et tydelig fokus på barnevern. Roland er særlig opptatt av at studentene som har erfaringer med å møte barna, får innsikter i familiekulturer og i hvordan oppvekstbetingelsene er for minoritetsbarn i Norge. Hun peker på at det å lære å forstå og verdsette egne og andres verdier er læringsprosesser som forutsetter andre typer undervisning enn den som foregår i klasserommet.

Litteratur

- Backe-Hansen, E. (2009). Hva innebærer et kunnskapsbasert barnevern? *Fontene forskning*, (2), 4–16.
- Barnevernloven (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=barnevernloven>
- Christiansen, Ø. & Kojan, B. H. (2016). *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Christoffersen, S. A. (2011). *Profesjonsetikk. Om etiske perspektiver i arbeidet med mennesker* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Eckhoff, T. (1993). *Rettskildelære* (3. utg.). Oslo: TANO.
- Eide, S. B. & Oltedal, S. (2015). Verdiens betydning for vår forståelse og vår handling. I I. T. Ellingsen, I. Levin, Berg, B. & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid. En grunnbok* (s. 80–96). Oslo: Universitetsforlaget.
- Eide, S. B. (2019). Etikk i barnevernet. I I. Kvaran, I. Studsrød, V. Paulsen & K. Mevik (Red.), *Barnevernpedagogen* (s. 66–77). Oslo: Universitetsforlaget.
- Ericsson, K. (1996). *Barnevern som samfunnspeil*. Oslo: Pax.
- Fauske, H., Kvaran, I. & Lichtwarck, W. (2017). Hjelpetiltak i barnevernet. Komplekse problemer og usikre virkninger. *Fontene Forskning* 2(10), 45–58.
- Grimen, H. & Molander, A. (2008). Profesjon og kjønn. I A. Molander & L. I. Terum (Red.), *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grimen, H. (2009). Skjønn som resonneringsform. I T. Skauge (Red.), *Profesjonsledelse og kunnskapsorganisering*. Bergen: FORPRO.
- Helsetilsynet. (2019). *Det å reise vasker øynene. En gjennomgang av 106 barnevernsaker*. (Rapport 17.01.2019) Hentet fra https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplaster/publikasjoner/rapporter2019/helsetilsynet_rapport_unummerert_gjennomgang_106_barnevernsaker.pdf
- Nordby, H., Bennin, C. & Buer, B. A. (2013). *Etikk i Barnevern*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Nordstoga, S. (2004). Barnevernarbeiderens makt. I T. Havik, S. Nordstoga, M. Y. Larsen & J. Veland (Red.), *Barnevernet: Forutsetninger og gjennomføring* (s. 119–126). Oslo: Universitetsforlaget.
- Parker, M. (2000). *Organizational culture and identity*. London: SAGE.
- Pettersvold, M. & Østrem, S. (2019). *Problembarna*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Schein, E. H. (2010). *Organizational culture*. (4 utg.). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Westby, L. (2019). Makt og tvang – Skjult maktutøvelse i barnevernsinstitusjon. I I. Studsrød, I. Kvaran, V. Paulsen & K. Mevik (Red.), *Barnevernspedagog: En grunnbok* (s. 171–182). Oslo: Universitetsforlaget.
- Studsrød, I., Kvaran, I., Paulsen, V. & Mevik, K. (2019). *Barnevernspedagog: En grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget.

